

MLADEN OBAD ŠČITAROCI, BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI

KRITERIJI VRJEDNOVANJA DVORACA ODABIR NAJVRJEDNIJIH HRVATSKIH DVORACA

CRITERIA FOR VALORISATION OF MANORS SELECTION OF THE MOST VALUABLE CROATIAN MANORS

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i Pravilnik o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske ne predviđaju detaljnije vrjednovanje kulturnih dobara unutar zakonom određene tri temeljne liste – *Liste zaštićenih kulturnih dobara*, *Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja* i *Liste preventivno zaštićenih dobara*. Uputa za vrjednovanje kulturnih dobara iz 2004. godine donosi osnovne kriterije vrjednovanja, ali oni se u pravilu koriste za ocjenu pojedinoga kulturnog dobra od slučaja do slučaja. Međutim, nije provedeno sustavno i stručno usporedbeno vrjednovanje dvoraca u cilju utvrđivanja najvrjednijih primjera. U stvarnosti se nerijetko događa da su najvrjedniji dvorci prazni ili nemaju prihvatljivu namjenu pa propadaju, a oni manje vrijedni se obnavljaju. Zbog nepostojanja jasnih vrijednosnih kategorija, neprilagodljivi konzervatorski uvjeti nerijetko na posredan način odbijaju ulaganja u prenamjenu i obnovu. Gotovo je pravilo da se državni novac raspoređuje na velik broj spomeničkih građevina, pa se s razmjerno malim novcem ne mogu obaviti ni nužni popravci, a kamoli provesti cjelovita obnova.

Cilj priopćenja jest ukazati na nužnost sustavnog i cjelovitog vrjednovanja dvoraca kako bismo pridonijeli rješavanju problema propadanja najvrjednijih dvorskih cjelina. Sustav vrjednovanja bio bi polazište za utvrđivanje dopustivih zahvata prilikom obnove i može biti pregradnje/dogradnje dvoraca u funkciji revitalizacije i suvremenoga održivog korištenja. Osim arhitektonsko-građevnih, kulturno-povijesnih i prostorno-ambijentalnih kriterija vrjednovanja nužno je uvažavati i kriterije potencijalnoga turističkog korištenja, te kriterije ekonomske opravdanosti ulaganja. Usporedbenim vrjednovanjem dvoraca i uspostavom vrijednosne liste omogućila bi se djelotvornija obnova. Državna skrb bila bi usmjerena na najvrjednija kulturna dobra, a za ona bi se manje vrijedna, uz prilagodene konzervatorske uvjete, lakše pronašli zainteresirani ulagači u obnovu i prenamjenu.

Legislation on protection and preservation of cultural monuments and the Statue on the registry of cultural monuments of the Republic of Croatia do not stipulate detailed valorization of cultural monuments within the three basic lists as defined by Law – the *Protected cultural monuments list*, the *Cultural monuments of national significance list* and the *Preventively protected monuments list*. The *directive for valorization of cultural monuments* from 2004 sets basic criteria of valorization, but they are usually used for the evaluation of individual cultural monuments on a case by case basis. However, there has been no systematic and comparable valorization of manors with the goal of establishing the list of most significant examples. Oftentimes the most valuable manors sit empty or have no acceptable utilization and are left to decay, while those less valuable are being renewed. Due to lack of clear categorization, rigid conservation requirements often indirectly reject investments into reuse and renovation. It is almost a rule that state funds are being dispersed on a large number buildings, and they are insufficient for even the urgent repairs, let alone complete renewal.

The aim of this paper is to point out the necessity of systematic and integral valorization of manors with the goal of stopping the degradation of the most valuable manor complexes. The system of valorization would serve as a starting point for identification of permissible interventions during renovation and possible upgrade of the manor in the service of revitalization and contemporary sustainable use. Apart from the architectural-construction, cultural-historical and spatial-ambiance criteria of valorization, it is also necessary to respect the criteria for potential tourist use, as well as the criteria of the economic justification of investment. The comparative valorization of manors and setting up of a value list would enable a more efficient renovation. State care would be focused on the most valuable cultural monuments, and those less valuable would find investors in their renovation and reuse more easily with better adjusted conservation requirements.

DVORAC, ZAMAK, BURG, KURIJA, VILA
GRADITELJSKO NASLIJEĐE
OBNOVA I ZAŠTITA KULTURNOGA NASLIJEĐA
SUVREMENO KORIŠTENJE POVIJESNIH GRAĐEVINA
VRJEDNOVANJE KULTURNIH DOBARA

MANOR, CASTLE, BURG, CURIA, VILLA
CONSTRUCTION HERITAGE
RENOVATION AND PRESERVATION OF CULTURAL
HERITAGE
CONTEMPORARY USE OF HISTORICAL BUILDINGS
VALORIZATION OF CULTURAL MONUMENTS

Prof.dr.sc. MLADEN OBAD ŠČITAROCI, dipl.ing.arh.
Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet
Kačićeva 26, 10000 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Tel. + 385 (0)1 4639 265, 2430 992
Fax + 385 (0)1 2430 992, 4639 265
E-mail: mladen.scitaroci-obad@zg.t-com.hr

Dr.sc. BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI, dipl.ing.arh.
„Ščitaroci” d.o.o.
Srebrnjak 9, 10000 Zagreb, Hrvatska / Croatia
www.scitaroci.hr
Tel. + 385 (0)1 2431 553
Fax + 385 (0)1 2431 553
E-mail: scitaroci@zg.t-com.hr, scitaroci@scitaroci.hr

Usprkos zakonskoj zaštiti dvorci i nadalje propadaju, čak i više nego prije kada smo bili skloni optuživati društveno-politički sustav kao jedinoga krivca za tužnu sudbinu hrvatskih dvoraca, utvrđenih dvoraca (zamkova, burgova, plemićkih gradova, srednjovjekovnih feudalnih gradova), kurija, vila i ljetnikovaca. Iako će statistika pokazati državna ulaganja u hrvatske dvorce, stvarnost je porazna. Država najviše ulaže u malobrojne dvorce-muzeje, a ono malo novca koliko je na raspolaganju za obnovu kulturnoga naslijeđa (posebice dvoraca) raspoređuje se na brojne građevine – u pravilu za manje zahvate održavanja ili nužnih popravaka. Takve „vatrogasne” mjere potpuno su nedjelotvorne, često dovode do improvizacija i neprofesionalne obnove, a rezultati su nerijetko kontraproduktivni. Zato ne treba čuditi da je trećina dvoraca u Hrvatskoj bez namjene, a da je polovica dvoraca u vrlo lošem građevnom stanju.

Takvo stanje posljedica je i državne nebrige i nezainteresiranosti za dvorce. Začuduje takav odnos prema hrvatskim dvorcima kada znamo da su upravo dvorci u mnogim europskim zemljama jedna od glavnih turističkih atrakcija i znatan izvor prihoda. Osim rijetkih iznimaka (primjerice Trakošćan), hrvatski dvorci ne donose prihode, već imaju velike rashode i stvaraju gubitke koji dugoročno nisu održivi. Zato je nužna državna strategija za obnovu i revitalizaciju dvoraca kako bi se barem najvrjednije građevine obnovile, pronašla prihvatljiva i održiva namjena te se osiguralo njihovo trajno financiranje. Preduvjet strategije revitalizacije dvoraca bez dvojbe jest sustavno vrjednovanje, koje će omogućiti određivanje prioriteta i najvrjednijih primjera, te utvrđivanje dvoraca za obnovu iz državnih sredstava. Za ostale bi dvorce, a takvi su u većini, trebalo razraditi prihvatljive vlasničke i financijski održive modele revitalizacije i prenamjene. Malobrojni su dvorci u privatnom vlasništvu. Za mnoge još uvijek nije raščišćen formalno-pravni status. Često je vlasništvo mješovito (privatno-državno), nerijetko nejasno (u postupku povrata nekadašnjim vlasnicima ili njihovim nasljednicima), katkada u sudskim postupcima radi utvrđivanja vlasništva i sl.

Cilj je ovoga priopćenja ukazati na nužnost sustavnoga stručnog i znanstveno utemeljenog vrjednovanja dvoraca, utvrđenih dvoraca (burgova, zamkova, plemićkih gradova), kurija, vila i ljetnikovaca s namjerom utvrđivanja što objektivnijih kriterija za njihovu obnovu i revitalizaciju. Priopćenje je nastavak istraživanja objavljenih u prošlogodišnjem zborniku radova,¹ te je u skladu s europskim projektom Villas.² Istražuju se kriteriji za sustavno vrjednovanje dvoraca, pri čemu se polazi od prostorno-pejsažnih, arhitektonsko-građevnih i kulturno-povijesnih kriterija, a uzimaju se u obzir i novi kriteriji – poglavito oni s gledišta turističkoga korištenja i ekonomske održivosti.

U Hrvatskoj je posljednji put sustavno vrjednovanje dvoraca napravljeno prije 40 godina – krajem 1960-ih godina, pod vodstvom dr.sc. Anđele Horvat i objavljeno je u studiji *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u*

1 OBAD ŠCITAROCI, M.; BOJANIC OBAD ŠCITAROCI, B. (2005.), *Dva tisućljeća dvoraca, vila i zamkova na tlu Hrvatske / The two millenia-long tradition of manors, villas and castles in Croatia*, u: *Suvremeno korištenje i kreativno upravljanje dvorcima, kurijama i ljetnikovcima / Contemporary use and creative management of manors, castles and villas*, Zagreb, 2005., str. 17-38 (zbornik radova/conference proceedings), međunarodni projekt „Villas, stately homes and castles: compatible use, valorisation and creative management” _ Interreg IIIB Cadses; Zagreb, 10.11.2005.; Sveučilište u Zagrebu – Arhitektonski fakultet; ISBN 953-6229-40-4

2 Interreg IIIB-Cadses (2000.-2006.): Villas, stately homes and castles – compatible use, valorisation and creative management; www.villas-eu.org, www.dvorci.hr

suvremeni život.³ Prema postavljenim kriterijima svi su dvorci i kurije svrstani u pet vrijednosnih kategorija – od međunarodnog do lokalnog i ambijentalnog značenja.⁴ Iako je od tada prošlo gotovo pola stoljeća, tijekom kojih se mnogo toga promijenilo (od stanja dvoraca do kriterija vrjednovanja) ta se kategorizacija i danas neslužbeno koristi jer druga nije učinjena. Nema nikakve dvojbe da je nužno napraviti novo vrjednovanje u skladu s današnjim spoznajama i današnjim mjerilima ocjenjivanja spomeničkih vrijednosti. Ovo priopćenje nema namjeru ponuditi cjelovito vrjednovanje dvoraca, već postaviti polazišta za utvrđivanje sveobuhvatnih kriterija za ocjenjivanje. Zato treba ovo priopćenje shvatiti kao poticaj za izradu interdisciplinarnu i znanstveno-stručnu studiju o vrijednostima hrvatskih dvoraca, što će omogućiti njihovu djelotvorniju obnovu i revitalizaciju.

ZAKONSKO POLAZIŠTE VRJEDNOVANJA DVORACA

Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/1999., 151/2003., 157/2003.) te *Pravilnikom o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske* (NN 59/2000., 37/2001.) vrjednovanje se svodi na svrstavanje kulturnih dobara na tri liste: *Lista zaštićenih kulturnih dobara*, *Lista kulturnih dobara nacionalnog značenja* i *Lista preventivno zaštićenih dobara*.

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara spominje ili se poziva na vrjednovanje, ali ne donosi kriterije za vrjednovanje, što ukazuje na potrebu izrade posebnih uvjeta vrjednovanja za svaku skupinu kulturnih dobara, pa tako i za dvorce. Svojstvo kulturnoga dobra utvrđuje Ministarstvo kulture rješenjem na temelju stručnoga vrjednovanja (članak 12.). Postupak vrjednovanja kulturnih dobara od najvećeg značenja za Republiku Hrvatsku (koja se upisuju u *Listu kulturnih dobara nacionalnog značenja*) obavlja posebno stručno povjerenstvo od pet članova, koje imenuje ministar kulture iz reda istaknutih stručnjaka za kulturnu baštinu (članak 13.). Sva se kulturna dobra, pa tako i dvorci, upisuju u Registar kulturnih dobara (javna knjiga koju vodi Ministarstvo kulture), a on se sastoji od tri liste: *Liste zaštićenih kulturnih dobara*, *Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja* i *Liste preventivno zaštićenih dobara* (članak 14.). Kulturna dobra koja nisu u Registru Ministarstva kulture imaju status lokalnog značenja i njih zaštićenim može proglasiti lokalna uprava i samouprava – županija, Grad Zagreb, grad ili općina (članak 17.).

Lista zaštićenih kulturnih dobara (izvod iz *Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske*, NN 151/2002.) donosi samo popis građevina po županijama, gradovima i općinama, ne navodeći vrijednosne kategorije. Vođenje Registra kulturnih dobara podrobnije utvrđuje *Pravilnik o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske* (NN 59/2000.). On donosi odrednice koje se odnose na kulturna dobra od nacionalnog i lokalnog značenja (članci 1. i 2.), na svojstva kulturnoga dobra (članak 3. i 4.) i na preventivno zaštićena kulturna dobra, zaštićena kulturna dobra i kulturna dobra od nacionalnog značenja (članak 8.).

Iz ovih zakonodavnih okvira proizlazi postojanje dviju vrijednosnih kategorija zaštićenih kulturnih dobara – kulturna dobra od nacionalnog značenja i kulturna dobra od lokalnog značenja. Proglašenje zaštite prve grupe provodi Država (dakle Ministarstvo kulture), a zaštita druge grupe u nadležnosti je lokalne uprave i samouprave, uz prethodnu suglasnost nadležnoga Ministarstva. Budući da ne postoji vrijednosna gradacija spomeničkoga značenja, na istoj se razini zaštite nalazi primjerice dvorac-zamak Veliki Tabor (jedinstveni primjer u Hrvatskoj) i dvorac Jakovlje (jedan od brojnih dvoraca 19. stoljeća). U formalno-pravnom smislu nema razlike između kulturnih dobara svjetskoga značenja (primjerice kulturna dobra pod zaštitom UNESCO-a),

TRAKOŠCAN

³ HORVAT, ANĐELA; HABUNEK-MORAVAC, ŠTEFICA; ALEKSIC, NADA (1970.), *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život*, Zagreb, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture SRH

⁴ U studiji *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske* (1970.) dvorci su prema spomeničkoj vrijednosti svrstani u pet kategorija: međunarodnog značenja (0.), jugoslavenskog (1.), nacionalnog (2.), regionalnog (3.), lokalnog (4.) i ambijentalnog značenja (5.). Ova je kategorizacija prihvaćena još 1967. godine.

5 Kategorizacija dvoraca iz 1967. godine temeljena je na sljedećim kriterijima:

U nultu (0) kategoriju uvršteni su spomenici koji imaju najveću kulturno-umjetničku, povijesnu i znanstvenu vrijednost prepoznatljivu na europskoj/svjetskoj razini.

U prvu (1.) kategoriju određeni su spomenici unikatnoga, reprezentativnog i razvojno istaknutog značenja s kulturno-umjetničkoga, povijesnog i znanstvenog gledišta a na području cijele tadašnje države, što bi se danas moglo odrediti za područje jugoistočne Europe (Balkana).

U drugu (2.) kategoriju smješteni su spomenici unikatnoga, reprezentativnog i razvojnoga istaknutog značenja s kulturno-umjetničkim, povijesnim i znanstvenim vrijednostima na području Hrvatske (moguće je uvrstiti preinačene građevine koje su sačuvali dio izvornih obilježja i sadržaja).

Za nultu, prvu i drugu kategoriju nije bitno aktualno građevno stanje (što znači da se i ruševini može dodijeliti nulta kategorija).

U treću (3.) kategoriju uvrstavaju se spomenici od važnosti za neku regiju, a posjeduju određenu umjetničku, povijesnu i znanstvenu vrijednost, te su postali prepoznatljiva tema krajolika.

U četvrtu (4.) kategoriju uvršteni su spomenici prosječne ili manje kulturno-umjetničke, povijesne i znanstvene vrijednosti, važni za uže lokalno područje (ovdje se ubrajaju i spomenici koji bi po svojoj vrijednosti pripadali visoj kategoriji, ali je njihova izvornost u velikoj mjeri narušena ili je sačuvana u detaljima).

U petu (5.) kategoriju smješteni su primjeri graditeljstva koji imaju minimalne kulturno-umjetničke, povijesne i znanstvene vrijednosti, ali koji, povezani u cjelinu, pridonose vrijednosti nekog ambijenta.

6 *Uputa za vrjednovanje kulturnih dobara predloženih za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*, Ministarstvo kulture RH, klasa: 612-08/04-01-06/03, urbroj: 532-10-1/8(JB)-5, Zagreb, 21.05.2004.

7 Prema *Uputi*, svojstvo kulturnoga dobra ocjenjuje se u odnosu na njegovu izvornost, rijetkost, reprezentativnost, raznolikost, cjelovitost, te ambijentalnu i estetsko-umjetničku vrijednost. Izvornost podrazumijeva postojanje izvornih (primarnih) elemenata građevine i okoliša. Rijetkost pretpostavlja unikatne i malobrojne primjerke ili elemente građevina i njena okruženja. Reprezentativnost je određena jedinstvenošću u svojoj vrsti, ograničenošću na određeno područje ili vrijeme, te tipičnošću ili specifičnošću oblika. Raznolikost je izražena bogatstvom struktura, oblika, procesa i sadržaja. Cjelovitost je izražena u sačuvanim funkcijama i oblicima kulturnoga dobra. Ambijentalna, odnosno pejsažna vrijednost izražena je stupnjem atraktivnosti i općeg utjecaja određenoga kulturnog dobra na čovjekovu okolinu. Estetsko-umjetnička vrijednost izražena je prisutnošću opceprilivaceni umjetničkih odnosno estetskih obilježja.

8 Prema *Uputi*, značaj i funkcija kulturnoga dobra ocjenjuje se u odnosu na njegovu znanstvenu, kulturno ili odgojno-obrazovno značenje, a iskazu-

kulturnih dobara najviše nacionalne vrijednosti i kulturnih dobara prosječne nacionalne vrijednosti. Sva se ta kulturna dobra nalaze na *Listi zaštićenih kulturnih dobara*, pri čemu se ona najvrjednija stavljaju još i na *Listu kulturnih dobara nacionalnog značenja*. Unutar pojedinih lista ne postoji gradacija, koju je služba zaštite u Hrvatskoj primjenjivala ranijih desetljeća. Tako je još 1967. godine bila prihvaćena kategorizacija dvoraca prema kojoj su svi dvorci bili svrstani u pet vrijednosnih grupa.⁵ Ovisno o vrijednosnoj kategoriji bili su dopušteni građevni zahvati i promjena namjene.

*Uputa za vrjednovanje kulturnih dobara predloženih za upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske (2004.)*⁶ donosi kriterije vrjednovanja kulturnih dobara razvrstanih u četiri grupe: 1. svojstvo,⁷ 2. značaj i funkcija,⁸ 3. vrijeme nastanka⁹ i 4. posebni kriteriji¹⁰ (specifični za pojedine vrste kulturnih dobara, kao što je graditeljsko naslijeđe). Međutim, na temelju tih kriterija kulturna dobra iste vrste (primjerice dvorci) ne razvrstavaju se u vrijednosne grupe kako bismo utvrdili za određenu vrstu kulturnih dobara različite razine značenja – primjerice: međunarodnog, nacionalnog, regionalnog ili lokalnog značenja.

Navedena analiza zakona i propisa iz područja zaštite kulturnih dobara upućuje na zaključak da se u zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ne propisuje niti primjenjuje vrjednovanje na način utvrđivanja vrijednosnih kategorija unutar iste vrste kulturnih dobara. To znači da ne utvrđujemo dvorce prema vrijednosnim razinama, pa ne znamo koji su nam dvorci europske (ili srednjoeuropske) vrijednosti, koji su vrijedni primjeri na najvišoj nacionalnoj razini, a koji su dvorci vrijedni na lokalnoj razini (na razini županija, gradova i općina). Kada se postave takvi kriteriji vrjednovanja, bit će moguće utvrditi razvidnu strategiju zaštite, obnove i revitalizacije dvoraca. Time će se smanjiti pojedinačni pristupi obnovi i revitalizaciji, koji najčešće ne dovode do zadovoljavajućeg rezultata, što potvrđuje aktualno stanje dvoraca u Hrvatskoj.

KRITERIJI VRJEDNOVANJA DVORACA

Postupak vrjednovanja kulturnih dobara, pa tako i dvoraca, zahtijeva znanstveni postupak i dobru stručnu pripremu baze podataka. To je posao koji prelazi okvire jednog priopćenja na znanstveno-stručnom skupu, kao što je ovaj. Zato je cilj ovoga rada postaviti polazišta i početne kriterije, koje valja nadograditi te interdisciplinarno i sveobuhvatno sagledati kako bi se došlo do zaključaka koji bi mogli biti obvezujući.

Istraživanje kriterija vrjednovanja dvoraca i sličnih građevina, poglavito s gledišta gospodarske održivosti i ekonomske opravdanosti, bavi se i projekt *Villas*.¹¹ Iako će projekt *Villas* u konačnom obliku postaviti razrađene kriterije, ponajprije s gledišta primjerene i prihvatljive održive namjene, u istraživačkom postupku postavljeno je osam polaznih kriterija: 1. obilježja mjesta,¹² 2. tipologija i izvorna obilježja građevine,¹³ 3. vlasništvo građevine,¹⁴ 4. postojeća i prijašnja namjena,¹⁵ 5. prijedlog nove namjene, 6. građevno stanje građevine, 7. ekonomska isplativost aktualnog korištenja građevine i 8. obilježja moguće nove namjene u odnosu na postojeće korištenje građevine. Ovi su kriteriji ponajprije usmjereni na iznalaženje nove namjene koja će osigurati buduću život građevine odabirom gospodarski održive namjene. Ti su kriteriji od presudne važnosti za opstanak dvoraca i vila, ali nisu nam dostatni pokazatelji za njihovo vrjednovanje. Samo se u kriteriju označenom pod brojem 2. (tipologija i izvorna obilježja građevine) sagledavaju arhitektonska i kulturno-povijesna obilježja.

Kriteriji za vrjednovanje dvoraca i sličnih građevina temeljem hrvatskoga zakonodavstva i prakse službe zaštite kulturne baštine razmotreni su u prethodnom poglavlju. Postavljeni su brojni kriteriji na temelju kojih se provodi vrjednovanje (vidjeti bilješke

7.-10.), ali nije uspostavljen vrijednosni sustav koji omogućuje usporedbu i utvrđivanje vrijednosnih kategorija.

Za ovo istraživanje valja postaviti kriterije za vrjednovanje dvoraca koji će dati početne rezultate, ali koji su na tragu sveobuhvatnoga vrjednovanja što će moći odrediti najvrjednije hrvatske dvorce. Postavljanje kriterija polazi od hrvatskoga zakonodavstva (posebice od *Upute za vrjednovanje kulturnih dobara* iz 2004. godine), a u obzir uzima međunarodna istraživanja u sklopu projekta *Villas* i dugogodišnje iskustvo autorâ ovoga rada na istraživanju hrvatskih dvoraca. Valja očekivati da će se u daljnjim razradama izoštravati kriteriji vrjednovanja te povećavati broj i obuhvat kriterija.

Kriteriji vrjednovanja moraju obuhvatiti dvorce s različitih gledišta – ponajprije s konzervatorskog, kulturno-povijesnog, arhitektonsko-graditeljskog i prostorno-ambijentalnog, ali također i s turističkog,¹⁶ ekonomskog i imovinsko-pravnog gledišta. Zbog svih kriterija treba dati cjelovitost sagledavanja dvoraca kao prostorno-gradevne i kulturno-povijesne cjeline. Prva grupa kriterija odredit će glavnu mjeru vrjednovanja, dok će druga grupa biti presudna za određivanje prihvatljive i održive namjene.

A) KONZERVATORSKI KRITERIJI OCJENE DVORACA

1. **IZVORNOST DVORCA** (stupanj očuvanosti zgrade dvorca u povijesnom/izvornom obliku – izvornost arhitektonskog oblikovanja):
  - u cijelosti očuvan dvorac u povijesnom obliku _ (5)
  - restauriran dvorac u skladu s konzervatorskim kriterijima _ (4)
  - većim dijelom očuvan dvorac u povijesnom obliku _ (3)
  - manjim dijelom očuvan dvorac u povijesnom obliku (djelomice novo) _ (2)
  - u cijelosti izmijenjen povijesni oblik dvorca (pretežito ili potpuno novo) _ (1)
  - dvorac ne postoji _ (0).
2. **IZVORNOST GOSPODARSKIH ZGRADA** (očuvanost gospodarskih zgrada):
  - u cijelosti sačuvan izvorni izgled gospodarskih zgrada _ (5)
  - restaurirana/e gospodarska/e zgrada/e u skladu s konzervatorskim kriterijima _ (4)
  - većim dijelom očuvane gospodarske zgrade u povijesnom obliku _ (3)
  - manjim dijelom očuvane gospodarske zgrade u povijesnom obliku _ (2)
  - u cijelosti izmijenjen povijesni oblik gospodarskih zgrada _ (1)
  - gospodarske zgrade ne postoje _ (0).
3. **IZVORNOST PERIVOJA** (očuvanost perivoja i vrta u povijesnom/izvornom obliku):
  - u cijelosti očuvan perivoj u povijesnom obliku _ (5)
  - restauriran perivoj u skladu s konzervatorskim kriterijima _ (4)
  - većim dijelom očuvan perivoj u povijesnom obliku _ (3)
  - manjim dijelom očuvan perivoj u povijesnom obliku _ (2)
  - u cijelosti izmijenjen povijesni oblik perivoja _ (1)
  - perivoj ne postoji (nije očuvan) _ (0).
4. **OČUVANOST I VRIJEDNOST RAZLIČITIH GRADEVNIH RAZVOJNIH FAZA:**
  - (trajanje u kontinuitetu: očuvanost izražena stupnjem očuvanosti u odnosu na izvorno stanje)
  - vrlo visoka razina očuvanosti i vrijednosti razvojnih faza dvorca od kasnoga srednjega vijeka do 20. st. _ (5)
  - visoka razina očuvanosti i vrijednosti razvojnih faza dvorca _ (4)
  - prosječna razina očuvanosti i vrijednosti razvojnih faza dvorca _ (3)
  - manja razina očuvanosti i vrijednosti razvojnih faza dvorca _ (2)
  - vrlo mala razina očuvanosti i vrijednosti razvojnih faza dvorca _ (1)
  - nepostojanje podataka o razvojnim fazama dvorca _ (0).

ju se mogućnošću izučavanja, prezentacije, korištenja i njegovanja vrijednosti kulturnoga dobra u mjeri u kojoj se to može ostvariti a da se ne promijene njegova svojstva.

9 Prema *Uputi*, vrijeme nastanka ocjenjuje se osobito s obzirom na starost izraženu vremenom nastanka i trajanja i na očuvanost izraženu stupnjem sačuvanosti u odnosu na izvorno stanje.

10 Prema *Uputi*, posebni kriteriji odnose se na nepokretna kulturna dobra, tj. na graditeljsko naslijeđe. Temeljeći se na osnovnim kriterijima (svojstvo, značenje i funkcija, vrijeme nastanka), vrjednovanje se odnosi na funkciju, oblikovanje, materijale, okruženje, konstrukciju, te kvalitetu izvedbe i obrade detalja. Funkcija (namjena) ocjenjuje se kao: izvorna (nedirnuti), djelomično izvorna te izmijenjena, koja je degradirala strukturu. Oblikovanje se ocjenjuje kao izvorno, djelomice novo, te pretežito ili potpuno novo. Materijali se ocjenjuju kao izvorni, djelomično novi i potpuno zamijenjeni. Okruženje (neposredna okolina, ambijent) ocjenjuje se kao očuvano, djelomično izmijenjeno, potpuno izmijenjeno i devastirano. Konstrukcija se ocjenjuje kao izvorna konstrukcija, djelomično izmijenjena konstrukcija i potpuno izmijenjena (nova) konstrukcija. Kvaliteta izvedbe i obrade detalja ocjenjuje se kao izražena visoka kvaliteta u dobro sačuvanom stanju, dobra kvaliteta u razmjerno dobro sačuvanom stanju i loša kvaliteta (zbog promjena na građevini ilizbog izvorno nekvalitetne izvedbe bez smisla za detalje).

11 Područje gospodarske održivosti i ekonomske opravdanosti suvremenoga korištenja dvorca i sličnih građevina u projektu *Villas* koordinira i vodi Sveučilište u Trstu i njegov Odjel za graditeljstvo.

12 Obilježja mjesta sagledavaju se kroz četiri kriterija: zemljopisni položaj (pristupačnost), pejzažna obilježja, gospodarski pokazatelji i urbanistička obilježja.

13 Tipologija i izvorna obilježja građevine sagledavaju se kroz četiri kriterija: obilježja arhitektonske cjeline, kompozicija i dimenzije glavnih elemenata cjeline posjeda, postojanje drugih elemenata cjeline posjeda i arhitektonsko-povijesna obilježja.

14 Vlasništvo građevine sagledava se kroz četiri kriterija: vlasništvo jedne ili više privatnih osoba, vlasništvo privatne tvrtke, javno vlasništvo (u posjedu države, lokalne uprave ili samouprave) i vlasništvo pod teretom (hipotekom).

15 Postojeća i prijašnja namjena sagledava se kroz četiri kriterija: tipologija sadašnje namjene, stupanj sadašnje namjene (korištenja), tipologija prijašnje namjene te važnost kriterija koji su naveli vlasnika da promijeni prijašnju namjenu i odabere novo korištenje.

16 Za određivanje turističkih kriterija važno je uzeti u obzir i sljedeće pokazatelje: atraktivnost pejzažnog ili urbanog ambijenta, atraktivnost izgleda dvorca, turistička zanimljivost namjene u dvorcu, dobra prometna dostupnost dvorca i dr.

ŠĆRBINEC

5. RIJETKOST (unikatnost dvorca, arhitektonskih elemenata, gospodarskih zgrada, perivoja i sl.):
- postojanje vrlo vrijednih unikatnih obilježja u velikoj mjeri _ (5)
  - postojanje unikatnih obilježja u većoj mjeri _ (4)
  - postojanje unikatnih obilježja ujednačene mjere _ (3)
  - postojanje unikatnih obilježja u manjoj mjeri _ (2)
  - postojanje naznaka unikatnih obilježja _ (1)
  - nepostojanje nikakvih unikatnih obilježja _ (0).
6. POSTOJANJE POVIJESNIH IZVORA VAŽNIH ZA ISTRAŽIVANJE I OBNOVU:
- postojanje obilnih i vrlo vrijednih izvora za istraživanje i obnovu _ (5)
  - postojanje znatnih izvora za istraživanje i obnovu _ (4)
  - postojanje prosječnih povijesnih izvora za istraživanje i obnovu _ (3)
  - djelomično postojanje povijesnih podataka _ (2)
  - postojanje oskudnih povijesnih podataka _ (1)
  - ne postoje nikakvi pouzdani podatci _ (0).

B) KULTURNO-POVIJESNI KRITERIJI OCJENE DVORACA

7. VRIJEDNOST STAROSTI (VRIJEME NASTANKA):
- vrlo visoka vrijednost starosti (kasnosrednjovjekovni-ranobarokni/renesansni dvorci – do 17. st.) _ (5)
  - visoka vrijednost starosti (barokni dvorci – 18. stoljeće) _ (4)
  - stari dvorci (kasnobarokni/klasicistički dvorci – 18./19. st.) _ (3)
  - dvorci građeni sredinom i u drugoj polovici 19. st. _ (2)
  - dvorci izgrađeni početkom 20. stoljeća _ (1)
  - replika dvorca iz kraja 20. i početka 21. stoljeća _ (0).
8. KULTURNO-POVIJESNA VRIJEDNOST:
- vrlo visoka kulturno-povijesna vrijednost _ (5)
  - visoka kulturno-povijesna vrijednost _ (4)
  - jače uočljiva kulturno-povijesna vrijednost _ (3)
  - manje uočljiva kulturno-povijesna vrijednost _ (2)
  - vrlo niska kulturno-povijesna vrijednost _ (1)
  - nepostojanje kulturno-povijesnih vrijednosti _ (0).
9. ESTETSKO-UMJETNIČKA VRIJEDNOST (stilsko-oblikovne vrijednosti dvorca i/ili cjeline dvorskoga sklopa):
- vrlo visoka estetsko-umjetnička vrijednost prepoznatljiva i na europskoj razini _ (5)
  - vrlo visoka estetsko-umjetnička vrijednost važna na nacionalnoj razini _ (4)
  - jače uočljiva estetsko-umjetnička vrijednost _ (3)
  - manje uočljiva estetsko-umjetnička vrijednost _ (2)
  - vrlo niska estetsko-umjetnička vrijednost _ (1)
  - ne postoje estetsko-umjetničke vrijednosti _ (0).

C) ARHITEKTONSKO-GRADITELJSKI KRITERIJI OCJENE DVORACA

10. POSTOJEĆE GRAĐEVNO STANJE:
- odlično građevno stanje (redovito održavanje) _ (5)
  - dobro građevno stanje (neredovito održavanje) _ (4)
  - loše građevno stanje _ (3)
  - ruševno stanje _ (2)
  - ruševina bez krova _ (1)
  - dvorac ne postoji _ (0).

VALPOVO

11. GRAĐEVNI MATERIJALI:

- u cijelosti očuvani izvorni materijali _ (5)
- većim dijelom očuvani izvorni materijali _ (4)
- podjednaka nazočnost izvornih i novih materijala _ (3)
- manjim dijelom postojanje izvornih materijala _ (2)
- većim dijelom ugrađeni novi materijali _ (1)
- u cijelosti ugrađeni novi građevni materijali (nema izvornih materijala) _ (0).

12. OČUVANOST ARHITEKTONSKOG INTERIJERA (građevni dio sa zidnim slikama):

- u cijelosti očuvan izvorni interijer _ (5)
- većim dijelom očuvan izvorni interijer _ (4)
- polovično očuvan izvorni interijer _ (3)
- djelomično očuvan izvorni interijer _ (2)
- očuvano vrlo malo izvornog interijera _ (1)
- potpuno izmijenjen interijer (izvedeni novi zahvati u interijeru) _ (0).

13. OČUVANOST POKRETNOG INTERIJERA (namještaj i oprema):

- u cijelosti očuvan izvorni namještaj i oprema _ (5)
- većim dijelom sačuvan izvorni namještaj i oprema _ (4)
- kvalitetan povijesni (stilski) namještaj koji nije pripadao dvorcu _ (3)
- rijetki primjerci izvornog namještaja i opreme _ (2)
- osrednji povijesni (stilski) namještaj koji nije pripadao dvorcu _ (1)
- nema sačuvanoga izvornog namještaja i opreme (sve je novo) _ (0).

D) PROSTORNO-AMBIJENTALNI KRITERIJI OCJENE

14. OČUVANOST OKOLNOG AMBIJENTA (pejsažno/urbano okruženje):

- u cijelosti očuvano izvorno pejsažno/urbano okruženje _ (5)
- većim dijelom očuvano kvalitetno pejsažno/urbano okruženje _ (4)
- polovično očuvano kvalitetno pejsažno/urbano okruženje _ (3)
- manjim dijelom očuvano izvorno pejsažno/urbano okruženje _ (2)
- potpuno izmijenjeno okolno okruženje _ (1)
- potpuno devastirano okolno okruženje _ (0).

15. OČUVANOST PERIVOJA I VRTOVA:

- u cijelosti očuvan povijesni perivoj _ (5)
- većim dijelom očuvan povijesni perivoj _ (4)
- polovično očuvan povijesni perivoj _ (3)
- manjim dijelom očuvan povijesni perivoj _ (2)
- perivoj nije očuvan, ali prostor perivoja nije izgrađen _ (1)
- prostor perivoja degradiran je izgradnjom _ (0).

16. URBANISTIČKE OSOBITOSTI:

- u izvornom obliku očuvan dvorski sklop u urbanom/pejsažnom ambijentu _ (5)
- dvorski sklop je povijesna cjelina oko koje se razvilo naselje _ (4)
- dvorski sklop je sačuvana cjelina u kvalitetnomu pejsažnom prostoru _ (3)
- dvorski sklop nalazi se u neatraktivnom urbanom/pejsažnom prostoru _ (2)
- dvorski sklop nema kvalitetan odnos prema svome okruženju _ (1)
- okolna izgradnja u cijelosti je degradirala dvorac _ (0).

VARAZDIN

VELIKI TABOR

ČAKOVEC

DVORCI U GRADU ZAGREBU (1)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Šestine – dvorac Kulmer	4	1	0	1	1	2	9	0	4	3	7	5	0	0	0	5	4	1	3	8	29

DVORCI ZAGREBAČKE ŽUPANIJE (15)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Božjakovina	3	3	3	3	3	3	18	3	5	4	12	3	4	3	2	12	4	4	3	11	53
Donja Zelina/ Sv. Ivan Zelina	5	3	3	4	4	3	22	1	5	3	9	4	5	5	5	19	5	4	5	14	64
Dugo Selo	2	0	2	2	2	2	10	2	3	2	7	3	4	2	0	9	3	3	4	10	36
Gornja Bistra	5	1	3	4	5	5	23	4	5	5	14	3	5	5	2	15	5	4	5	14	66
Gradec	3	0	3	3	3	2	14	3	4	3	10	5	4	3	2	14	4	4	4	12	50
Jakovlje	3	0	2	3	2	3	13	3	3	3	9	3	4	3	0	10	3	1	2	6	38
Janusevec/ Zaprešić	4	0	2	3	4	4	17	2	5	4	11	5	3	3	0	11	4	1	3	8	47
Laduc/ Zaprešić	4	3	2	3	2	3	17	2	3	3	8	5	4	4	2	15	4	3	4	11	51
Lovrečina/ Vrbovec	5	3	0	4	4	3	19	5	4	4	13	4	4	3	0	11	5	3	5	13	56
Luznica/ Zaprešić	5	2	5	4	5	4	25	4	5	4	13	4	5	4	2	15	4	4	4	12	65
Nespeš/ Sv. Ivan Zelina	3	0	2	3	4	2	14	2	3	3	8	4	4	4	0	12	4	3	3	10	44
Novi Dvori Jelačićevi/ Zaprešić	3	5	3	3	3	4	21	3	5	2	10	3	4	2	0	9	5	4	5	14	54
Sveta Helena/ Sv. Ivan Zelina	3	1	2	3	2	4	15	2	3	3	8	2	4	3	0	9	5	3	3	11	43
Štakorovec/ Brckovljani	2	0	1	3	1	1	8	4	2	2	8	5	1	0	0	6	5	1	3	9	31
Vrbovec	4	0	3	3	2	1	13	4	4	3	11	4	3	3	0	10	4	4	4	12	46

VRIJEDNOSNA TABELA 100 DVORACA/KURIJA SJEVERNE HRVATSKE

Analiza vrjednovanja hrvatskih dvoraca napravljena je na uzorku od 100 dvoraca navedenih u tabelama. Ona je nastavak istraživanja objavljenih u zborniku radova Villas 2005.,¹⁷ gdje je prikazano korištenje istih 100 dvoraca i kurija sjeverne Hrvatske. Dvorci su svrstani po županijama, a ispituju se i ocjenjuju po 16 kriterija: konzervatorski kriteriji (označeni brojevima 1.-6., a zbroj bodova označen slovom A), kulturno-povijesni kriteriji (označeni brojevima 7.-9., a zbroj bodova označen slovom B), arhitektonsko-graditeljski kriteriji (označeni brojevima 10.-13., a zbroj bodova označen slovom C) i prostorno-ambijentalni kriteriji (označeni brojevima 14.-16., a zbroj bodova označen slovom D). Za svaki kriterij predviđeno je šest vrijednosnih elemenata kojima se ocjenjuje svaki dvorac bodovima od nula do pet (brojevi su navedeni u zagradi za svaki kriterij). Bodovanje je obavljeno u lipnju 2006. i rezultat je trenutne procjene i ocjene, a podložno je promjenama zbog novih saznanja i istraživanja. Iako će te ocjene u daljnjoj razradi doživjeti promjene, ovisno o detaljnijim istraživanjima svakoga dvorca, ipak se dobiva prva vrijednosna i usporedbena ocjena dvoraca sjeverne Hrvatske, kao što se pokazuje i nedostatci uslijed mogućnosti subjektivne procjene.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati istraživanja prikazani u tabeli, a prema postavljenim kriterijima, donose zanimljive podatke koje je moguće interpretirati na razne načine. Rezultati bi zasigurno

¹⁷ Vidjeti bilješku 1.

bili drukčiji kada bismo krenuli od drugih kriterija odnosno kada bismo izostavili neke od postavljenih kriterija. Međutim, važno je sve dvorce ocjenjivati i promatrati istodobno i prema istim kriterijima jer ih jedino tako možemo uspoređivati neovisno o njihovoj veličini, starosti ili aktualnoj namjeni, ili pak neopterećeni dosadašnjom percepcijom vrijednosti ili doživljaja pojedinih dvoraca pri čemu je teško u cijelosti izostaviti subjektivan pristup ocjenjivanju.

DVORCI KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE (29)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Bedekovčina Gornja	3	2	2	4	5	5	21	4	5	4	13	4	4	4	2	14	4	3	4	11	59
Bedekovčina Donja	4	0	2	4	3	2	15	4	3	3	10	5	3	3	0	11	4	1	3	8	44
Belec/Selnica	2	0	3	2	3	3	13	2	3	2	7	3	2	2	0	7	5	4	3	12	39
Bezanec	3	5	2	3	4	3	20	3	4	4	11	5	4	3	1	13	4	3	3	10	54
Bračak	3	0	3	3	2	2	13	2	2	2	6	4	3	2	0	9	4	4	3	11	39
Donja Batina – kurija Jelacic	5	2	3	4	4	2	20	2	4	3	9	3	5	5	5	15	5	4	5	14	58
Dubrava/Pregrada	3	2	2	3	1	1	12	2	2	2	6	3	4	3	0	10	5	4	3	12	40
Gorica/Pregrada	5	2	3	5	4	3	22	4	5	4	13	3	5	5	3	13	5	4	5	14	62
Gornja Stubica	4	1	3	5	5	5	23	4	5	5	14	5	4	5	2	15	4	4	5	13	65
Gredice	4	0	0	1	1	4	10	0	5	1	6	4	0	0	0	4	3	1	2	10	30
Jakovlje	3	0	2	3	2	3	13	3	3	3	9	3	4	3	0	10	3	1	2	6	38
Klokovec/Krapinske Toplice	1	0	1	1	0	2	5	0	0	1	1	5	1	0	0	6	4	1	3	8	20
Lobor	3	1	2	4	4	4	18	5	5	4	14	3	4	4	0	11	4	3	4	11	54
Mali Tabor	3	1	2	3	3	1	13	5	4	3	12	3	4	4	0	11	5	1	4	10	47
Marija Bistrica	5	2	3	4	5	4	23	3	5	4	12	3	5	5	5	18	4	4	3	11	64
Miljana	4	1	2	4	5	5	21	4	5	4	13	5	5	5	3	18	5	3	5	13	65
Mirkovec	3	1	2	3	3	3	15	4	3	3	10	4	3	3	0	10	4	3	4	11	46
Novi Dvori Klanječki/Cesargradski	2	3	2	2	5	5	19	5	5	4	14	1	5	1	0	7	3	3	4	10	50
Oroslavje Donje	3	3	3	4	4	4	21	4	5	4	13	3	4	3	2	12	3	4	2	9	55
Oroslavje Gornje	0	0	3	3	5	3	14	4	5	4	14	0	0	0	0	0	3	4	2	9	37
Popovec/Krapina	3	2	3	4	3	3	18	4	3	3	10	4	4	3	0	11	3	3	2	8	47
Poznanovec	3	3	2	3	3	4	18	3	5	3	11	2	4	3	0	9	4	3	5	12	50
Razvor/Kumrovec	4	2	2	4	3	4	19	4	4	3	11	4	4	4	0	12	4	2	3	9	51
Stubički Golubovec	5	0	5	4	4	5	23	4	5	4	13	4	4	4	2	14	4	5	3	12	62
Sv. Kriz Zacretje	5	4	2	4	4	4	23	4	5	4	13	3	3	3	3	12	4	3	4	11	59
Šrbinec	5	3	5	5	5	3	26	5	5	4	14	5	4	5	5	19	5	4	5	14	73
Tuheljske Toplice – kurija Mihanovic	2	0	1	2	2	2	9	2	3	2	7	5	2	1	0	8	3	2	2	7	31
Velika Horvatska	2	1	1	2	3	2	11	5	3	3	11	3	4	2	0	9	3	1	4	8	39
Veliki Tabor	5	3	3	5	5	5	26	5	5	5	15	4	5	5	1	15	5	4	5	14	70
Zaježda	3	2	1	4	4	4	18	4	4	4	16	2	4	4	0	10	2	0	2	4	48

GORNJA BISTRA

GORNJA STUBICA

LUŽNICA

DVORCI VARAŽDINSKE ŽUPANIJE (20)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Bajnski Dvori	2	1	3	3	3	4	16	4	4	3	11	3	2	0	0	5	4	4	3	11	43
Bela I.	3	1	2	4	4	3	17	5	4	3	12	4	4	4	1	13	4	3	3	10	52
Bela II.	3	1	0	4	4	4	16	4	4	3	11	3	3	3	0	9	4	1	3	8	44
Bisag	2	2	0	2	4	4	14	5	5	4	14	1	2	1	0	4	4	1	3	8	40
Jalkovec	2	1	2	2	2	2	11	1	2	2	5	5	3	2	2	12	3	2	3	8	36
Jalzabet	3	2	2	3	3	3	16	4	3	3	10	4	4	3	0	11	3	2	4	9	46
Klenovnik	5	1	3	5	5	5	24	5	5	5	15	4	4	3	2	13	4	4	4	12	64
Ludbreg	4	5	3	4	3	3	22	4	3	3	10	5	3	3	0	11	5	4	5	14	57
Martijanec	3	3	3	4	3	3	19	3	3	3	9	3	3	3	0	9	3	3	4	8	45
Maruševec	5	0	5	5	5	3	23	5	5	3	13	3	5	4	2	14	5	4	5	14	64
Novi Marof	3	1	3	4	3	3	17	4	3	3	10	4	3	3	1	11	2	3	4	9	47
Opeka	2	1	5	4	5	4	21	4	5	4	13	2	4	1	0	7	5	5	5	15	56
Radovečki Krizovljan	3	3	3	5	5	3	22	5	4	3	12	2	4	4	0	10	4	4	3	11	55
Šaulovec	3	1	2	3	2	3	14	3	3	3	9	5	1	2	1	9	3	3	3	9	41
Trakošćan	4	4	5	5	5	5	28	5	5	5	15	5	4	5	4	18	5	5	5	15	76
Varaždin – Stari grad	5	3	3	5	5	5	26	5	5	5	15	5	4	4	3	16	5	4	5	14	71
Veliki Bukovec	5	5	5	4	4	3	26	4	4	4	12	4	4	4	2	14	5	4	4	13	65
Vidovec	3	0	3	3	2	3	14	2	2	2	6	3	4	3	0	10	3	3	4	10	40
Vinica Donja	2	0	1	3	2	2	10	4	3	2	9	3	3	2	0	8	3	1	2	6	33
Vinica Gornja	2	0	0	3	3	3	11	4	4	3	11	3	3	2	0	8	3	0	2	5	35

DVORCI MEDIMURSKJE ŽUPANIJE (2)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Cakovec – Stari grad	4	3	3	5	5	4	24	5	5	4	14	4	5	4	2	15	5	5	5	15	68
Pribislavec	3	0	2	4	3	3	15	2	3	3	8	4	4	1	0	9	2	2	2	6	38

DVORCI SISACKO-MOSLAVAČKE ŽUPANIJE – SJEVERNO OD RIJEKE SAVE (2)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Kutina	4	0	2	3	1	2	12	3	3	2	8	5	3	2	0	10	2	2	4	8	38
Popovaca	3	3	2	4	2	4	18	4	5	3	12	4	3	3	0	10	4	2	3	9	49

DVORCI KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE (3)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Durđevac – Stari grad	4	0	5	5	5	4	23	5	5	4	14	5	4	3	0	12	5	4	3	12	61
Gornja Rijeka	3	0	2	3	3	3	14	4	5	3	12	2	4	2	0	8	4	3	4	11	45
Rasinja	3	1	3	3	2	2	14	2	3	2	7	3	3	2	0	8	4	3	3	10	39

DVORCI BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE (2)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Daruvar	5	0	3	4	5	4	21	4	5	4	13	4	4	4	0	12	3	3	4	10	56
Dioš/ Končanica	3	1	2	3	2	5	16	1	1	2	4	2	3	3	0	8	4	2	4	10	38

MILJANA

M. OBAD ŠČITAROCI, B. BOJANIĆ OBAD ŠČITAROCI

KRITERIJI VRJEDNOVANJA DVORACA – ODABIR NAJVRJEDNIJIH HRVATSKIH DVORACA

DVORCI VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE (6)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Cabuna/ Suhopolje	3	3	0	3	3	3	15	2	3	3	8	1	4	1	0	6	5	1	3	9	38
Kapela Dvor/ Lukac	3	0	2	3	0	1	9	2	1	1	4	2	4	3	0	9	2	1	2	5	27
Orahovica	4	0	3	3	0	1	11	3	2	1	6	5	3	2	0	10	3	4	4	11	38
Suhopolje	3	1	3	4	3	3	17	3	4	3	10	2	4	3	0	9	5	4	4	13	49
Špišić Bukovica	2	0	0	1	0	1	4	3	1	0	4	5	1	0	0	6	3	1	2	6	20
Virovitica	4	0	3	4	3	4	18	4	5	4	13	4	4	4	2	14	5	4	4	13	58

VELIKI BUKOVEC

DVORCI POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE (5)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Brestovac	2	0	0	2	1	2	7	2	2	1	5	5	3	1	0	9	4	0	4	8	29
Kaptol	3	0	3	5	5	3	19	5	5	4	14	1	5	1	0	7	5	4	5	14	54
Kutjevo	3	1	3	4	5	3	19	5	5	4	14	4	3	3	0	10	5	4	4	13	56
Pakrac	3	0	0	2	1	1	7	4	3	2	9	4	3	1	0	8	3	1	4	8	32
Trenkovo	3	3	3	4	4	3	20	4	5	4	13	3	4	2	0	9	4	4	4	12	54

DVORCI BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE (1)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Cernik	3	0	2	4	4	4	17	5	4	3	12	3	4	3	0	10	4	2	4	10	49

DVORCI OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE (11)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Bilje	5	2	3	4	5	4	23	4	5	5	14	3	4	3	0	10	4	4	4	12	59
Bizovac	4	0	1	3	2	1	11	2	2	2	6	5	4	4	2	15	3	2	4	9	41
Čepin	2	1	1	3	2	2	11	2	3	2	7	4	3	2	0	9	4	3	4	11	38
Darda	3	2	2	3	3	2	15	3	3	3	9	3	4	2	0	9	3	3	4	10	43
Donji Miholjac	4	3	3	4	4	3	21	3	5	4	12	4	5	4	2	15	5	4	4	13	61
Feričanci	3	1	1	2	1	2	10	2	2	2	6	4	1	0	0	5	4	2	4	10	31
Našice – veliki dvorac	5	2	3	4	4	4	22	3	5	4	12	4	5	4	3	16	4	4	4	12	62
Našice – mali dvorac	3	0	2	4	4	4	17	1	4	4	9	3	4	3	0	10	3	2	3	8	44
Retfala/Osijek	3	2	1	4	4	4	18	3	5	4	12	4	4	2	0	10	3	2	4	9	49
Tenje/Osijek	3	2	1	3	2	2	13	3	3	2	8	4	3	1	0	8	3	1	4	8	37
Valpovo	5	3	5	5	5	4	27	5	5	5	15	4	4	4	2	14	5	5	5	15	71

DONJA ZELINA

DVORCI VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE (3)

Kriteriji	1	2	3	4	5	6	A	7	8	9	B	10	11	12	13	C	14	15	16	D	Bodovi
Ilok	5	2	5	5	4	4	25	4	5	4	13	4	4	4	2	14	4	4	4	12	64
Nuštar	3	2	2	4	4	4	19	4	5	4	13	3	4	3	0	10	4	3	4	11	53
Vukovar	5	3	2	4	5	4	23	4	5	4	13	3	4	2	2	11	3	2	4	9	56

Buduci da je ocjenjivanje obavljeno prema kriterijima svrstanim u četiri grupe (A, B, C i D), moguće je osim zbirnih bodova koristiti i bodove pojedinih grupa kriterija, pri čemu ih možemo uzimati ili ne uzimati za ocjenjivanje vrijednosti dvoraca. Time će i redosljed dvoraca biti drukčiji.

ILOK

DVORCI VRJEDNOVANI PREMA KONZERVATORSKIM KRITERIJIMA

Konzervatorski kriteriji istraženi su kroz šest tema gdje je moguće prikupiti 30 bodova. Najviše je bodova pripalo Trakošćanu (28 bodova) i Valpovu (27 bodova). Slijede dvorci Ščrbinec, Varaždin – Stari grad, Veliki Bukovec i Veliki Tabor sa 26 bodova, te Ilok i Lužnica sa 25 bodova.

Kod ocjenjivanja izvornosti dvoraca (kriterij 1.) njih 20 dobilo je najveći mogući broj bodova (5), pri čemu valja istaknuti da je kriterij bio blag jer je samo pet dvoraca zadržalo izvorni kontinuitet korištenja. To su Dvor Ščrbinec, dvorac Hellenbach u Mariji Bistrici, kurija Jelčić u Donjoj Batini, kurija Domjanić u Donjoj Zelini i dvorac Gorica u Pregradi. Ostalih 15 dvoraca prema kriteriju izvornosti zgrade dvorca sačuvali su barem svoj vanjski izgled i unutrašnjost bez većih arhitektonskih izmjena.

Izvorni izgled gospodarskih zgrada (važnih za cjelinu dvorskoga sklopa, kriterij 2.) sačuvan je u Bežancu, Ludbregu, Novim Dvorima Jelčićevim (Zaprešić) i Velikom Bukovcu. Samo u Ludbregu te su zgrade dobile kvalitetnu suvremenu namjenu, dok su ostali primjeri još uvijek u cjelini neobnovljeni.

Bez većih promjena u odnosu na povijesni izgled (kriterij 3.) najbolje su sačuvani perivoji uz Stari grad u Čakovcu, Iloku, Lužnici, Maruševcu, Opeki, Velikom Bukovcu, Stubičkom Golubovcu, Ščrbincu, Trakošćanu i Valpovu, te izvorni krajolik oko Staroga grada u Đurđevcu i oko Velikoga Tabora.

Prema očuvanosti i vrijednosti različitih građevnih razvojnih faza (kriterij 4.) ocjenjuje se 14 dvoraca najvećom ocjenom (5). Kriteriji za ocjenjivanje bili su razmjerno blagi.

Ocjene za rijetkost (kriterij 5.) odnose se na arhitektonsku vrijednost dvorca ili pojedinih arhitektonskih elemenata, gospodarskih zgrada ili perivoja. Najvišu je ocjenu dobilo 24 dvorca.

Za samo 9 dvoraca ocijenjeno je da su povijesni izvori za istraživanje i obnovu (kriterij 6.) obilniji u odnosu na većinu dvoraca u Hrvatskoj. To ukazuje na velike teškoće kod istraživanja i konzervatorskih zahvata dvoraca.

DVORCI VRJEDNOVANI PREMA KULTURNO-POVIJESNIM KRITERIJIMA

Kulturno-povijesna vrijednost dvoraca ocijenjena je na temelju tri kriterija pa se najviše moglo prikupiti 15 bodova. Klenovnik, Trakošćan, Varaždin – Stari grad i Valpovo četiri su dvorca ocijenjena s 15 bodova.

Prema vremenu nastanka i vrijednosti starosti (kriterij 7.) najveće su ocjene dobili oni dvorci koji sadrže kasnosrednjovjekovne ili renesansno-ranobarokne dijelove zgrade, što ukazuje na kontinuitet od pet ili više stoljeća. Takvi su primjerice: Bela I., Bisag, Cernik, Čakovec, Đurđevac, Kaptol (Požega), Klenovnik, Kutjevo, Lobar, Lovrečina (Vrbovec), Mali Tabor, Maruševac, Novi Dvori Klanječki/Cesargradski, Radovečki Križovljan, Ščrbinec, Trakošćan, Valpovo, Varaždin – Stari grad, Velika Horvatska i Veliki Tabor.

Procjena kulturno-povijesnih vrijednosti (kriterij 8.) ukazuje na postojanje 43% dvoraca koji se ocjenjuju najvišom ocjenom.

Najviša estetsko-umjetnička vrijednost (kriterij 9. – 5 bodova) ocjenjuje se za dvorce Bilje, Gornja Bistra, Gornja Stubica, Klenovnik, Trakošćan, Valpovo Varaždin – Stari grad i Veliki Tabor. To su dvorci koji posjeduju prepoznatljivost u srednjoeuropskom prostoru.

KLENOVNIK

DVORCI VRJEDNOVANI ARHITEKTONSKO-GRADITELJSKIM KRITERIJIMA

Ocjenjivanje arhitektonsko-graditeljskih obilježja provedeno je ispitivanjem četiri kriterija. Ocjenjuje se postojeće stanje, izvornost građevnoga materijala i očuvanost interijera. Najviše bodova (18 ili 19) pripalo je dvorcima: Donja Zelina (kurija Domjanić), Donja Batina (kurija Jelačić), Marija Bistrica (dvorac Hellenbach), Miljana, Ščrbinec i Trakošćan.

U vrlo dobrom građevnom stanju (kriterij 10.) nalaze se 23% dvoraca. To su oni dvorci koji imaju trajnu namjenu i redovito se održavaju. Iako je u razmjerno dobrom stanju 33% dvoraca, oni se neredovito održavaju. Analiza pokazuje da je 56% dvoraca u dobrom stanju. Lošega građevnog stanja jest 30% dvoraca, u ruševnom je stanju 13% dvoraca, dok jedan dvorac ne postoji kao građevina, ali je sačuvan perivoj i drugi dijelovi dvorskoga sklopa.

Izvorni arhitektonsko-građevni materijali (kriterij 11.) najbolje su očuvani u 13, a većim dijelom u 50 dvoraca.

Arhitektonski interijer (kriterij 12.) koji se odnosi na građevni dio unutrašnjosti (eventualno sa zidnim slikama) očuvan je gotovo u cijelosti kod 10% dvoraca, a većim dijelom kod 21% dvoraca.

Pokretni interijer (kriterij 13.), što podrazumijeva pokućstvo i interijersku opremu, očuvan je u cijelosti samo kod četiri dvorca – u kuriji Jelačić u Donjoj Batini, kuriji Domjanić u Donjoj Zelini, dvorcu Hellenbach u Mariji Bistrici i Dvoru Ščrbinec.

DVORCI VRJEDNOVANI PROSTORNO-AMBIJENTALNIM KRITERIJIMA

Prostorno-ambijentalno vrjednovanje istraženo je kroz tri teme (očuvanost ambijenta, očuvanost perivoja i urbanističke osobitosti), pri čemu je moguće dobiti najviše 15 bodova. Prostorno-ambijentalne vrijednosti najviše razine (15 bodova) prepoznaju se kod dvoraca Opeka, Trakošćan, Stari grad u Čakovcu i Valpovu. S 14 bodova ocijenjene su prostorno-ambijentalne vrijednosti Donje Zeline (kurija Domjanić), Novih Dvora Jelačićevih (Zaprešić), Donje Batine (kurija Jelačić), Gorice (Pregrada), Gornje Bistre, Kaptola, Klenovnika, Maruševeca i Ščrbince.

Za vrijednost dvoraca važna je i očuvanost okolnog ambijenta (kriterij 14.) – neovisno radi li se o pejsaznom ili naseobinskom ambijentu. Kod 29% dvoraca zabilježena su obilježja koja govore o cjelovitom očuvanom ambijentu, te 37% dvoraca kod kojih su u velikoj mjeri očuvana ambijentalna obilježja. To znači da 66% dvoraca posjeduje vrlo vrijedna ambijentalna obilježja.

NAJVRJEDNIJI DVORCI SJEVERNE HRVATSKE

Uvažavajući postavljene kriterije, napravljena je redoslijedna lista sto odabranih dvoraca sjeverne Hrvatske (usporediti Vrijednosnu listu). Prvih 19 dvoraca (od 76 do 62 boda) čini petinu ukupnoga broja istraživanih dvoraca i oni zasigurno predstavljaju najvrjednije hrvatske dvorce. Među prvih pet dvoraca uvrstili smo Trakošćan, Ščrbinec, Valpovo, Stari grad u Varaždinu i Veliki Tabor. Među prvih deset, osim tih dvoraca još valja dodati i Stari grad u Čakovcu, dvorac u Gornjoj Bistri, dvorac Oršić u Gornjoj Stubici, Lužnicu pokraj Zaprešića i Miljanu. Preostalih deset dvoraca, koji zauzimaju 11.-19. mjesto, jesu: Veliki Bukovec, kurija Domjanić u Donjoj Zelini, Ilok, Kle-

MARIJA BISTRICA

MARUŠEVEC

VRIJEDNOSNA LISTA DVORACA PO ŽUPANIJAMA

(brojevi u zagradi označavaju broj bodova prema tabeli)

DVORCI KRAPINSKO-ZAGORSKE ŽUPANIJE

1. Ščrbinec (73)
2. Veliki Tabor (70)
3. Gornja Stubica (65)
4. Miljana (65)
5. Marija Bistrica (64)
6. Gorica/Pregrada (62)
7. Stubički Golubovec (62)
8. Donja Batina – kurija Jelacic (61)
9. Bedekovčina Gornja (59)
10. Sveti Kriz Zacetje (59)
11. Oroslavje Donje (55)
12. Bezanec (54)
13. Lohor (53)
14. Razvor/Kumrovec (51)
15. Novi Dvori Klanječki/Cesargradski (50)
16. Poznanovec (50)
17. Mali Tabor (47)
18. Popovec/Krapina (47)
19. Mirkovec (46)
20. Bedekovčina Donja (44)
21. Zajezda (44)
22. Dubrava/Pregrada (40)
23. Belec/Selnica (39)
24. Bračak (39)
25. Velika Horvatska (39)
26. Oroslavje Gornje (37)
27. Tuhejske Toplice – kurija Mihanović (31)
28. Gredice (30)
29. Klokovec (20)

DVORCI VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

1. Trakošćan (76)
2. Varaždin – Stari grad (71)
3. Veliki Bukovec (65)
4. Klenovnik (64)
5. Maruševec (64)
6. Ludbreg (57)
7. Opeka (56)
8. Radovečki Krizovljan (55)

VRIJEDNOSNA LISTA DVORACA SJEVERNE HRVATSKE

(odabir 100 dvoraca; brojevi u zagradi označavaju broj bodova prema tabeli; najveći broj bodova: 80)

1. Trakošćan (76)
2. Ščrbinec (73)
3. Valpovo (71)
4. Varaždin – Stari grad (71)
5. Veliki Tabor (70)
6. Čakovec – Stari grad (68)
7. Gornja Bistra (66)
8. Gornja Stubica (65)
9. Lužnica/Zaprešić (65)
10. Miljana (65)
11. Veliki Bukovec (65)
12. Donja Zelina/Sv. Ivan Zelina (64)
13. Ilok (64)
14. Klenovnik (64)
15. Marija Bistrica (64)
16. Maruševec (64)
17. Gorica/Pregrada (62)
18. Nasice – veliki dvorac (62)
19. Stubički Golubovec (62)
20. Donja Batina – kurija Jelacic (61)
21. Donji Miholjac (61)
22. Đurđevac – Stari grad (61)
23. Bedekovčina Gornja (59)
24. Bilje (59)
25. Sveti Kriz Zacetje (59)
26. Virovitica (58)
27. Ludbreg (57)
28. Daruvar (56)
29. Kutjevo (56)
30. Lovrečina/Vrbovec (56)
31. Opeka (56)
32. Vukovar (56)
33. Oroslavje Donje (55)
34. Radovečki Krizovljan (55)
35. Bezanec (54)
36. Kaptol (54)
37. Lohor (54)
38. Novi Dvori Jelacićevi/Zaprešić (54)
39. Trenkovo (54)
40. Božjakovina (53)
41. Nuštar (53)
42. Bela I. (52)
43. Laduč/Zaprešić (51)
44. Razvor/Kumrovec (51)
45. Gradec (50)
46. Novi Dvori Klanječki/Cesargradski (50)
47. Poznanovec (50)
48. Cernik (49)
49. Popovača (49)
50. Retfala/Osijek (49)
51. Suhopolje (49)
52. Januševec/Zaprešić (47)
53. Mali Tabor (47)
54. Novi Marof (47)
55. Popovec/Krapina (47)
56. Jalzabet (46)
57. Mirkovec (46)
58. Vrbovec (46)
59. Gornja Rijeka (45)
60. Martijanec (45)
61. Bedekovčina Donja (44)
62. Bela II. (44)
63. Nasice – mali dvorac (44)
64. Nespeš/Sv. Ivan Zelina (44)
65. Zajezda (44)
66. Bajnski Dvori (43)

10. Tenje/Osijek (37)
11. Feričanci (31)

DVORCI VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

1. Virovitica (58)
2. Suhopolje (49)
3. Čabuna/Suhopolje (38)
4. Orahovica (38)
5. Kapela Dvor/Lukač (27)
6. Špišić Bukovica (20)

DVORCI VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE

1. Ilok (64)
2. Vukovar (55)
3. Nuštar (53)

DVORCI KOPRIVNIČKO-KRIZEVAČKE ŽUPANIJE

1. Đurđevac – Stari grad (61)
2. Gornja Rijeka (45)
3. Rasinja (39)

DVORCI POZEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE

1. Kutjevo (56)
2. Kaptol (54)
3. Trenkovo (54)
4. Pakrac (32)
5. Brestovac (29)

DVORCI MEDIMURSKJE ŽUPANIJE

1. Čakovec (68)
2. Pribislavec (38)

DVORCI BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE

1. Daruvar (56)
2. Dioš/Končanica (38)

DVORCI SISAČKO-MOSLAVAČKE ŽUPANIJE (sjeverno od rijeke Save)

1. Popovača (49)
2. Kutina (38)

DVORCI BRODSKO-POSAVSKE ŽUPANIJE

1. Cernik (49)

67. Darda (43)
68. Sveta Helena/Sv. Ivan Zelina (43)
69. Bizovac (41)
70. Saulovec (41)
71. Bisag (40)
72. Dubrava/Pregrada (40)
73. Vidovec (40)
74. Belec/Selnica (39)
75. Bračak (39)
76. Rasinja (39)
77. Velika Horvatska (39)
78. Čabuna/Suhopolje (38)
79. Čepin (38)
80. Dioš/Končanica (38)
81. Jakovlje (38)
82. Kutina (38)
83. Orahovica (38)
84. Pribislavec (38)
85. Oroslavje Gornje (37)
86. Tenje/Osijek (37)
87. Dugo Selo (36)
88. Jalkovec (36)
89. Vinica Gornja (35)
90. Vinica Donja (33)
91. Pakrac (32)
92. Feričanci (31)
93. Tuhejske Toplice – kurija Mihanović (31)
94. Štakovac/Brckovljani (31)
95. Gredice (30)
96. Brestovac (29)
97. Sestine – dvorac Kulmer (29)
98. Kapela Dvor/Lukač (27)
99. Klokovec/Krapinske Toplice (20)
100. Špišić Bukovica (20)

novnik, dvorac Hellenbach u Mariji Bistrici, Maruševec, Gorica pokraj Pregrade, veliki dvorac u Našicama i Stubički Golubovec u Donjoj Stubici.

Od tih najvrjednijih 19 dvoraca sjeverne Hrvatske pet je dvoraca koji trenutačno nemaju trajnu namjenu koja bi u budućnosti mogla osigurati trajno očuvanje i održavanje dvorca i dvorskoga sklopa. To su dvorci u Gornjoj Bistri (u njemu je sasvim neprikladno smještena dječja bolnica), Maruševec (trenutačno je bez namjene), Stubički Golubovec (koristi je udruga „Kajkaviana”, a dio dvorca je prodan), Valpovo (dio je obnovljen, a veći je dio bez namjene) i Veliki Bukovec (veći je dio dvorca bez namjene). S obzirom na njihovu vrijednost, veličinu i smještaj u prostoru, ti bi dvorci trebali imati punu državnu potporu – ne samo u vrsnoj konzervatorskoj obnovi nego i u smišljenom iznalaženju namjene koja će osigurati novi život dvorca, a za gradove i općine u kojima se nalazi značit će jak gospodarski poticaj.

Među 19 najvrjednijih hrvatskih dvoraca nekoliko ih je u lošem građevnom stanju i potrebna im je žurna građevna, konzervatorska, pa čak i statička obnova. Takvi su dvorci u Gornjoj Bistri, Velikom Bukovcu, Mariji Bistrici, Maruševcu, Gorici pokraj Pregrade i Stubičkom Golubovcu. Bez veće državne financijske potpore ne će biti moguć njihov novi život.

Istražimo li teritorijalni smještaj najvrjednijih 19 dvoraca, utvrdit ćemo da su među njima 8 dvoraca u Krapinsko-zagorskoj županiji (Šćrbinec, Veliki Tabor, Gornja Bistra, Gornja Stubica, Miljana, Marija Bistrica, Gorica/Pregrada i Stubički Golubovec), 5 dvoraca u Varaždinskoj županiji (Trakošćan, Stari grad u Varaždinu, Veliki Bukovec, Klenovnik i Maruševec), po 2 dvorca u Zagrebačkoj županiji (Lužnica i Donja Zelina) i Osječko-baranjskoj županiji (Valpovo i veliki dvorac u Našicama), te po 1 dvorac u Međimurskoj županiji (Stari grad u Čakovcu) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (dvorac u Iloku).

Istraživanje pokazuje da je nužna osnovna tipološka podjela građevina na dvorce i kurije (iako je katkada teško utvrditi razliku) kako bi usporedba bila realnija, a rezultat objektivniji.

ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje donosi vrijedne spoznaje i rezultate koje bi trebalo iskoristiti za utvrđivanje državne strategije zaštite i revitalizacije dvoraca u Hrvatskoj. Poželjno je ovo istraživanje proširiti na sve dvorce sjeverne Hrvatske, na ljetnikovce na Jadranu i druge slične građevine. Bilo bi vrijedno da Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, kao i nadležni konzervatorski odjeli, razmotre ovo istraživanje, te da ga dopunama i poboljšanjima razrade za praktičnu primjenu, a da rezultate ugrade u operativne aktivnosti i programe koje Ministarstvo kulture provodi u cilju konzervatorskih radova, posebice u kontekstu raspodjele novca iz spomeničke rente. Cilj bi trebao biti – usmjeriti državni novac na obnovu najvrjednijih dvoraca, a za one manje vrijedne usmjeriti na druge izvore financiranja (lokalna uprava i samouprava, poduzetnici, donatori, europski fondovi i sl.). U uvjetima kada objektivno nije moguće obnoviti, pa ni sačuvati, sva kulturna dobra, takvim pristupom spriječili bismo propadanje i uništavanje barem najvrjednijih kulturnih dobara.

Nužno je napraviti strateški znanstveno-stručni elaborat koji će obuhvatiti sve najvažnije dvorce, kurije, utvrđene dvorce, ljetnikovce i druge slične građevine na cijelokupnom prostoru Hrvatske. Takav izradak valja raditi u funkciji državne strategije revitalizacije dvoraca kao vrijednoga kulturnog naslijeđa i kao neiskorištenoga go-

GORICA/PREGRADA

NAŠICE – VELIKI DVORAC

STUBIČKI GOLUBOVEC

spodarskog resursa Hrvatske, vrlo važnoga u razvoju ne samo (kontinentalnog) turizma (sjeverne Hrvatske) nego i gospodarskog razvitka prostora izvan velikih gradova.

Ovo je istraživanje još jedna potvrda nužnosti utemeljenja Centra za dvorce koji bi koordinirao i pripremao potrebne aktivnosti za njihovu obnovu i revitalizaciju, te kreirao sustavno promišljena polazišta za novi život dvoraca, kurija, utvrđenih dvoraca, ljetnikovaca i drugih sličnih građevina. Nedostaju nam znanstveno utemeljeni, te operativni, provodljivi i održivi sustavni modeli obnove i revitalizacije dvoraca i ljetnikovaca u Hrvatskoj. Jedino tako možemo to brojno i vrijedno kulturno-povijesno naslijeđe pretvoriti u dragocijen kulturno-gospodarski resurs Hrvatske. Dok se tako ne shvati problematika dvoraca i ljetnikovaca, Država će ulagati novac u baštinu koja će i nadalje nepovratno propadati i nestajati.